

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar
Meddelat 2024-06-03

Obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst

Enligt 10 kap. 8 § första stycket och 30 kap. 7 § kyrkoordningen

ANMÄLAN M.M.

A, B och C har anmält biskopen D och, som de får uppfattas, yrkat att Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar ska förklara honom obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst.

UTREDNINGEN I ANSVARSNÄMNDEN

Anmälarna har anfört att D under mässan vid Kyrkomötets öppnande i Z domkyrka den 3 oktober 2023 gjorde ett antal avsteg från Kyrkohandboken för Svenska kyrkan del I. B och C har särskilt anfört att biskopen, genom det sätt på vilket mässan genomfördes, kan ha brutit mot de löften han avgav vid vigningen.

I. AN 2023/6

A har till stöd för sin anmälan anfört följande.

"Vi är präster och biskopar i en kyrka där vi har en gemensam ordning för gudstjänsten, som vi förväntas följa. I denna ordning har Läronämnden särskilt understrukt vikten av att hålla ordningen under måltiden, då det är sakramentsförvaltning. Det är med förvåning jag då hör följande: - - -

Följande sades: I Faderns, Sonens och den helige Andes namn.

...tog han ett bröd, tackade dig, bröt det och gav...

...likaså tog han bägaren, tackade dig, gav åt lärjungarna...

Introduktionen till acklamationen efter instiftelseorden var utbroderad.

I välsignelsen:

Ger er sin frid...

Det uppfattades som om celebranten läste innantill ur ett missale. Vilket var detta missale? Vid ändringar i mässan så ska en ansökan inkomma till Z domkapitel och ingen sådan ansökan har inkommit.

I arbetet med Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, som kyrkomötet genomfört, gjordes ett antal val och ställningstagande utifrån olika sätt att fira gudstjänst i den världsvida kyrkan. Kyrkomötet har valt utifrån vår tradition. Det finns i Kyrkohandboken fortfarande tillfällen i gudstjänsten där celebranten har flera alternativ att välja mellan.

Likaså finns vissa möjligheter att i ekumeniska sammanhang göra anpassningar t ex vid användandet av den niceno-konstantinopolitanska trosbekännelsen. Dessutom har den enskilda celebranten stor möjlighet att formulera egna böner och förkunna utifrån sin fromhetstradition. Likaså finns det stora

möjligheter att lägga till saker som inte alls är föreskrivna och inte heller finns anvisningar om i Kyrkohandboken.

Efter mässan ställs flera frågor på sin spets:

Vad är en språkligt korrekt förvaltning av sakramenten? Har den enskilde tjänstgörande tolkningsföreträdare över en gemensamt antagen Kyrkohandbok? Hur många avsteg från vår Kyrkohandbok får den enskilde göra? Finns det tillfällen då det är direkt olämpligt att göra avsteg från vår ordning? Är det tillåtet att följa andra kyrkors ordningar, medan det inte är tillåtet att göra ändringar som är förenliga med vår kyrkas tradition? Är Kyrkomötets öppnande främst ett ekumeniskt sammanhang eller ett sammanhang enligt vår kyrkas ordning dit vi bjuder in gäster från andra kyrkor?

Är det skillnad om det är en präst eller en biskop som gör avsteg från ordningen? Hur ser ansvarsnämnden på biskopen som föredöme?

Hur ska kyrkomötet uppfatta relationen mellan kyrkomötets arbete och beslut och biskop? Arbetet har ju skett i ständig kontakt med Läronämnd och Biskopskollegiet. Det är väldigt centrala relationer och av stor vikt för vår kyrka."

II AN 2023/7

B och C har anfört följande till stöd för sin anmälan. De vigningslöften D kan ha brutit mot är "1. Ärkebiskopen: Vill du stå fast i kyrkans tro, försvara den och tillse att Guds ord blir rent och klart förkunnat, så som det är oss givet i den heliga Skrift och så som det är omvittnat i vår kyrkas bekännelse, och att sakramenten blir rätt förvaltade? Electus: Ja, 2) Ärkebiskopen: Vill du i din tjänst följa, upprätthålla och värna vår kyrkas ordning och främja enheten i Kristus? Electus: Ja."

B och C har tillagt följande. "Gudstjänstfirande i Svenska kyrkan är en helhet där både det som hörs och görs tillsammans ska bära kyrkans tro och lära. Kyrkomötet fattade år 2019 beslut om att momentet Måltiden i Svenska kyrkans gudstjänster alltid ska följa kyrkohandboken 2017. Vid mässan vid kyrkomötets inledning, som leddes av biskop D, användes nattvardsbön 5 men i från kyrkohandboken avvikande lydelse bl a i instiftelseorden. Efter Agnus Dei infogades orden 'Se Guds lamm, som borttager världens synder. Lyckliga ni som är bjudna till lammets måltid' samtidigt som hostian eleverades. Orden efter kommunionen 'Ni har nu ...' avvek från kyrkohandbokens lydelse. Vidare användes vid välsignelsen en från kyrkohandboken avvikande formulering då ordet 'sin' infogades i före 'frid'. Till en biskops uppgifter hör att värna Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Vi upplevde mässan både i ordalydelse och i gestaltning som främmande för vår kyrkas tradition. Vi önskar därför att ansvarsnämnden granskar om mässans utformning vid det nämnda tillfället genomfördes i enlighet med kyrkohandboken 2017."

Ansvarsnämnden har inhämtat yttrande från D. Han har i yttrande anfört följande.

"Delgiven anmälan mot mitt sätt att fira mässan vid Kyrkomötets öppnande 2023-10-03 vill jag inledningsvis konstatera att min intention och ambition som biskop alltid är att vårda och stärka Svenska kyrkans tro, liv och lära (KO kap. 1 § 1). En väsentlig del av den episkopala tjänsten är att värna och främja kyrkans enhet, både internt i stiftet, i hela Svenska kyrkan, såväl som i den världsvida kyrkan. Ett av flera viktiga verktyg för kyrkans enhet är Svenska kyrkans handbok och det sätt som den reglerar kyrkans gemensamma högmässa som både källa och fullhet för det kristna livet. I linje med denna för kyrkan grundläggande förståelse har min intention inte varit något annat än att fira kyrkans eukaristi i enlighet med Svenska kyrkans handbok (HB17).

Av anmälan har jag blivit uppmärksam på att jag inte till fullo har följt HB17. Jag har själv kunnat konstatera, efter att ha tittat på videoinspelningen, att detta stämmer och att det finns tillägg till och variationer på Kyrkohandbokens formuleringar i de av mig utsagda orden när jag celebrerade och ledde mässan vid Kyrkomötets öppnande. Inget av dessa tillägg eller variationer strider mot Svenska

kyrkans tro, liv och lära, men är inte desto mindre tillägg till eller variationer på handbokens formuleringar, därför avser jag att fortsättningsvis vara mer noggrann så att jag inte avviker från HB17 när mässan firas."

D har vidare lämnat följande kommentarer.

"Tillägg *dig* och *sin*

Vid två tillfällen i den eukaristiska börens instiftelseord utsade jag *...tackade dig...*, medan Handboken föreskriver *...tackade...*, samt vid välsignelsen uttryckte jag *...sin frid...* i stället för *...frid...*
Kommentar: *Dig* är ett tillägg, men som sådant närmast en förstärkning av instiftelseordens funktion, som en integrerad del av den eukaristiska bönen, av att vara en bön som i Anden, genom Sonen riktas till Fadern. Innebörden förändras inte av att den eukaristiska bönen beds med instiftelseorden formulerade som *...tackade...*, *... tackade Gud...* eller *...tackade dig...*
Oavsett detta inser jag att *...tackade dig...* är ett tillägg som går utöver hur den eukaristiska bönen är formulerad i HB17. Jag kommer därför fortsättningsvis att använda mig av *...tackade...* när jag celebrerar och leder mässans firande.

Tillägget *sin* förändrar inte innebörden av välsignelsen. Det kan jämföras med den tredje strofen i Agnus Dei som just uttrycker *...giv oss din frid*. Dvs Gud ger oss sin frid. Välsignelsen i den översättning jag använde kan även jämföras med den nya översättningen av välsignelsen i HB17 som förestavar *...ger dig sin fred...*"

D har beträffande A:s anmälan tillagt följande kommentarer.

"Missale

Det missale som användes var Missale för Svenska kyrkan, Verbum, utifrån Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I antagen av 2017 års Kyrkomöte."

D har beträffande B:s och C:s anmälan tillagt följande.

"Orden efter Agnus Dei:

Det är riktigt att jag utsa två bibelord (Joh 1:29 och Upp 19:9) för att bjuda in till kommunionen följt av Handbokens fakultativa *Kom, allt är tillrett!* Det är en väl etablerad praxis att celebranten bjuder in till kommunionen med bibelord som framhåller vem det är kommunikanten tar emot tillsammans med orden *kom, allt är tillrett!* Det är värt att notera att HB17 är otydlig avseende detta moment. HB17 stipulerar att celebranten kan bjuda in till kommunionen med *Kom, allt är tillrett*, men utan att kommentera om celebranten annars förmodas säga något valfritt. Alternativet att celebranten inte säger något alls skulle innebära en ganska märklig tystnad som troligen skulle lämna församlingen i ovisshet. Det är mycket vanligt, inte minst under pandemin, att celebranten håller en (ibland lång) instruktion innan orden kom allt är tillrett eller uttrycker, vilket också är vanligt, välkommen fram.

Orden efter kommunionen:

Dessa ord uttryckte jag riktat till kommunikanterna, *...ni har tagit emot...*, medan nuvarande HB17 föreskriver *...vi tagit emot...* HB86 hade *vi/ni* som alternativ, vilket är nedstruket till endast *vi* i HB17. Måste tillstå att denna förändring är något jag inte tidigare uppmärksammat."

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar (Robert Schött, Ingemar Söderström, Thomas Stoor och Elisabeth Engberg) anförde i beslut den 3 juni 2024 följande.

Svenska kyrkans ansvarsnämnd är ett särskilt organ tillsatt av Kyrkomötet. Ansvarsnämnden ska självständigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen.

Enligt 10 kap. 8 § första stycket och 30 kap. 7 § kyrkoordningen ska Ansvarsnämnden pröva frågor om biskopars behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst.

I egenskap av tillsynsorgan får Ansvarsnämnden med tillämpning av 57 kap. 3 § kyrkoordningen även utan anmälan ta upp frågor om hur biskoparna utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften.

Ansvarsnämnden ska med tillämpning av 30 kap. 4 § kyrkoordningen förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vinningstjänst om han eller hon har övergett Svenska kyrkans lära, genom egen ansökan begär det eller har utträtt ur Svenska kyrkan.

Ansvarsnämnden får med tillämpning av 30 kap. 5 § kyrkoordningen förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vinningstjänst om biskopen

1. har brutit de löften som han eller hon har givit vid vinningen,
2. har brutit sin tystnadsplikt i fråga om sådant som han eller hon fått veta under bikt eller enskild själavård,
3. på grund av sjukdom eller annan liknande anledning har förlorat förmågan att rätt utöva vinningstjänsten, eller
4. genom brottslig gärning, på grund av sitt levnadssätt eller på annat sätt i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha.

Genom den utredning som har lagts fram tillsammans med D:s egna uppgifter, är det utrett att D under mässan vid Kyrkomötets öppnande i Z domkyrka den 3 oktober 2023 gjorde de avsteg från Kyrkohandboken för Svenska kyrkan del I som anmälarna har anført.

Kyrkohandboken för Svenska kyrkan del I antogs av 2017 års kyrkomöte och innehåller ordningar för Svenska kyrkans gudstjänster. Av 18 kap. 3 § kyrkoordningen framgår att kyrkohandboken ska användas vid huvudgudstjänster och kyrkliga handlingar. Ett domkapitel eller kyrkomötet kan besluta om att medge vissa undantag, något som inte är aktuellt här. I kyrkohandboken anges fasta och fakultativa moment samt flera moment med olika alternativ. Utifrån den av kyrkomötet fastställda ordningen för gudstjänster – i detta fall en nattvardsgudstjänst – är det alltså av särskild vikt att inte avvika från de föreskrivna momenten. Det finns anledning till viss kritik mot att D gjort avsteg från kyrkohandboken, oavsett i vilket sammanhang det skett. Han har, som han får uppfattas, uttalat att han fortsättningsvis kommer att hålla sig till den av kyrkomötet föreskrivna ordningen. Något som Ansvarsnämnden förutsätter att D gör; särskilt utifrån sin tillsynsuppgift som stiftsbiskop.

Enligt Ansvarsnämnden innebär D:s ovan angivna agerande dock inte att han har uttryckt sig på ett sätt som innebär att han skulle ha brutit mot sina vigningslöften eller att det i övrigt skulle finnas någon omständighet hänförlig till 30 kap. 5 § kyrkoordningen som skulle kunna medföra att han ska förklaras obehörig att utöva vinningstjänsten. A:s, B:s och C:s anmälningar föranleder därför inte någon åtgärd från Ansvarsnämndens sida.

Ärendet skrivs av från vidare handläggning.

Ansvarsnämndens beslut får enligt 14 kap. 8 § kyrkoordningen inte överklagas.

Ansvarsnämndens beslut: Anmälningarna ger inte anledning till åtgärd av Ansvarsnämnden.

Ärendet skrivs av.

Sökord: Obehörighet

Ärendenummer: AN 2023–0006 och AN 2024–0007

Beslut: 4/2024